

مباحثی از نظام دفاعی اسلام

اصول جنگ

(با نگاهی به جنگ‌های صدر اسلام)

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

عنوان و نام پدیدآور:	اصول جنگ: (با نگاهی به جنگ‌های صدر اسلام) / تهیه‌کننده
مشخصات نشر:	پژوهشکده تحقیقات اسلامی. قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری:	۱۲۸ ص.
فروست:	مباحثی از نظام دفاعی اسلام
شابک:	۱۵۰۰۰ ریال: ۰۲۳-۰۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	جنگ -- فن
موضوع:	تاکتیک‌های نظامی
موضوع:	اسلام و جنگ -- تاریخ
شناسه افزوده:	سیاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. پژوهشکده تحقیقات اسلامی
رده‌بندی کنگره:	۱۳۸۸ ۶ الف / ۱۶۵ U
رده‌بندی دیویی:	۴۲ / ۲۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۱۹۵۰۴۶۰

زمزم
هدایت

اصول جنگ

(با نگاهی به جنگ‌های صدر اسلام)

- تهیه‌کننده: □ □ پژوهشکده تحقیقات اسلامی
- ناشر: □ □ انتشارات زمزم هدایت
- صفحه‌آرایی: □ □ حمزه زاهدی
- چاپ: □ □ طه
- نوبت و تاریخ چاپ: □ □ اول / بهار ۱۳۸۹
- تیراژ: □ □ ۲۰۰۰
- قیمت: □ □ ۱۵۰۰ تومان
- شابک: ۰۲۳-۰۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸

قم، خ شهید فاطمی (دور شهر)، نبش فاطمی ۳، پلاک ۸۱
تلفکس ۷۷۳۰۷۳۵-۷۷۳۰۲۵۱، همراه ۰۹۱۲ ۲۵۳۲۸۸۷

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۵	درآمد
۱۵	مفهوم اصول جنگ
۱۶	سیر تاریخی
۱۹	۱. اصل هدف
۱۹	۱. نقش هدف در پیروزی
۲۰	۲. انواع هدف
۲۱	۳. مشخصات هدف
۲۲	۴. هدف در جنگهای اسلامی و غیر اسلامی
۲۵	۲. اصل تهاجم
۲۵	۱. اهمیت تهاجم
۲۶	۲. انواع تهاجم
۲۷	۱-۲. تک اصلی
۲۷	۲-۲. تک پشتیبانی

- ۲۷ ۳-۲. تک فریبنده
- ۲۸ ۴-۲. تک شبانه
- ۲۸ ۵-۲. نفوذ
- ۲۹ ۶-۲. شناسایی با رزم
- ۲۹ ۳. اقدامات کنترلی مورد نیاز در یک تهاجم
- ۲۹ ۱-۳. واگذاری هدف
- ۳۰ ۲-۳. تعیین خط عزیمت
- ۳۱ ۳-۳. تعیین زمان تک
- ۳۱ ۴-۳. تعیین منطقه تجمع
- ۳۲ ۴. نقش نیروی احتیاط در آفند
- ۳۳ ۵. اهداف آفند
- ۳۳ ۱-۵. تحمیل اراده بر دشمن
- ۳۴ ۲-۵. انهدام نیروهای دشمن
- ۳۵ ۳-۵. محروم ساختن دشمن از منابع حیاتی
- ۳۶ ۴-۵. فراهم کردن زمینه‌های عملیات
- ۳۶ ۵-۵. فریب دشمن
- ۳۷ ۶-۵. گسترش اطلاعات
- ۳۷ ۷-۵. به دست گرفتن ابتکار عمل
- ۳۸ ۸-۵. وارد آوردن ضربه قطعی
- ۳۹ ۳. اصل مانور
- ۳۹ ۱. پیشینه مانور
- ۴۰ ۲. مانور از دیدگاه قرآن
- ۴۱ ۳. اهمیت مانور
- ۴۲ ۴. ویژگیهای مانور موفق
- ۴۲ ۱-۴. سرعت عمل
- ۴۲ ۲-۴. انعطاف پذیری

۴۳	۵. انواع مانور
۴۳	۵-۱. مانور تمرینی
۴۴	۵-۲. مانور پدافندی
۴۴	۵-۳. مانور آفندی
۴۹	۴. اصل غافلگیری
۴۹	۱. پیشینه تاریخی
۵۱	۲. اهمیت غافلگیری
۵۱	۳. اهداف غافلگیری
۵۱	۱-۳. برهم زدن تعادل روحی دشمن
۵۲	۲-۳. ایجاد ناهماهنگی و آشفتگی سازمانی
۵۲	۳-۳. بازداشتن دشمن از انجام واکنش مناسب
۵۲	۴-۳. جبران کمبود نیرو و امکانات
۵۲	۵-۳. به دست گرفتن ابتکار عمل
۵۲	۴. انواع غافلگیری
۵۳	۱-۴. غافلگیری در زمان
۵۴	۲-۴. غافلگیری در مکان
۵۵	۳-۴. غافلگیری در طرح ریزی و تاکتیک
۵۵	۴-۴. غافلگیری در تکنیک
۵۷	۵. اصل تأمین
۵۸	۱. پیشینه تاریخی
۵۹	۲. اصل تأمین در نبردهای صدر اسلام
۵۹	۱-۲. نحوه خواندن نماز در میدان نبرد (نماز خوف)
۶۰	۲-۲. تأمین پرچم
۶۱	۳. اهداف تأمین
۶۱	۱-۳. حفظ قدرت و توان رزمی
۶۲	۲-۳. حفظ آزادی و ابتکار عمل

- ۳-۳. کاهش آسیب پذیری ۶۲
- ۳-۴. تضمین عدم غافلگیری ۶۲
- ۳-۵. ناکام گذاشتن دشمن در کسب اطلاعات ۶۲
۴. شیوه‌های تأمین ۶۳
- ۴-۱. برقراری عوامل تأمین ۶۳
- ۴-۲. شناسایی و کسب اطلاعات ۶۶
- ۴-۳. ضد شناسایی و حفاظت اطلاعات ۶۷
- ۴-۴. برقراری سدهای موانع ۶۸
- ۴-۵. عملیات ممانعتی ۶۹
- ۴-۶. سرعت در حرکات و اعمال ۶۹
- ۴-۷. داشتن احتیاط مناسب و متحرک ۷۰
- ۴-۸. پراکندگی ۷۰
۶. اصل وحدت فرماندهی ۷۱
۱. تعریف و اهمیت ۷۱
۲. پیشینه تاریخی ۷۲
۳. نقش وحدت فرماندهی در پیروزی ۷۳
۴. وحدت فرماندهی در جنگ‌های صدر اسلام ۷۵
۷. اصل تمرکز قوا ۷۹
۱. تعریف و اهمیت ۷۹
۲. پیشینه تاریخی ۸۱
۳. تمرکز قوا در قرآن و سنت ۸۲
۴. انواع تمرکز ۸۳
۵. اهداف اصل تمرکز ۸۴
۶. شرایط اصل تمرکز ۸۵
۷. تمرکز قوا در صدر اسلام و دفاع مقدس ۸۷

۸۹	۸. اصل صرفه جویی در قوا
۸۹	۱. تعریف و پیشینه
۹۰	۲. عوامل مؤثر در صرفه جویی قوا
۹۰	۱- ۲. بهره برداری صحیح از زمین
۹۰	۲- ۲. بهره برداری از سیستم مراقبتی کارآمد
۹۱	۲- ۳. نصب فرمانده با تدبیر و به کارگیری نیروی کارآمد
۹۱	۳. انواع صرفه جویی
۹۱	۱- ۳. صرفه جویی در امکانات
۹۲	۲- ۳. استفاده صحیح از امکانات
۹۲	۳- ۳. صرفه جویی در نیروی انسانی
۹۵	۹. اصل سادگی
۹۵	۱. تعریف و اهمیت
۹۶	۲. ابعاد سادگی
۹۶	۱- ۲. سادگی در دستورالعمل ها
۹۷	۲- ۲. سادگی در طرح ها
۹۸	۳. عوامل مؤثر در سادگی طرح ها
۹۹	۱- ۳. شناسایی عوامل طراح از وضعیت زمین، جو و دشمن
۹۹	۲- ۳. توجه به مشکلات اجرایی طرح ها
ضمیمه	
۱۰۳	۱. رغب
۱۰۳	۱. اهمیت رغب
۱۰۵	۲. پیشینه تاریخی
۱۰۶	۳. رغب در قرآن و سنت
۱۰۸	۴. زمینه های ایجاد رغب
۱۰۸	۱- ۴. مصمم و شهادت طلب

- ۴-۲. عمل به تهدید ۱۰۹
- ۴-۳. داشتن سابقه عملیاتی درخشان ۱۰۹
۵. روش‌های ایجاد رعب ۱۱۰
- ۵-۱. آمادگی کامل رزمی ۱۱۰
- ۵-۲. غافلگیری ۱۱۱
- ۵-۳. مانور ۱۱۲
- ۵-۴. محاصره ۱۱۲
- ۵-۵. تعقیب ۱۱۳
- ۵-۶. زیاد نشان دادن نفرات و ابزار جنگی ۱۱۴
- ۵-۷. کشتن فرماندهان دشمن ۱۱۴
- ۵-۸. استقرار در مناطق فتح شده ۱۱۵
- ۵-۹. تبلیغات ۱۱۵
۲. خدعه ۱۱۷
۱. تعریف و اهمیت ۱۱۷
۲. فریب از دیدگاه اسلام ۱۱۷
۳. خدعه در جنگ ۱۱۹
۴. ابعاد فریب ۱۲۱
۵. شیوه‌های فریب ۱۲۳
- ۵-۱. پوشش و فریب ۱۲۳
- ۵-۲. فریب تبلیغاتی ۱۲۳
- ۵-۳. فریب اطلاعاتی ۱۲۴
- ۵-۴. عملیات فریب ۱۲۴
- فهرست منابع ۱۲۵

پیشگفتار

جوامع بشری از گذشته‌های بسیار دور با واژگان جنگ و صلح آشنا بوده‌اند. صحیفه زندگانی بشر نیز از آغاز تاکنون، بیشتر، با خامه جنگ نگارش یافته است. به ندرت جامعه‌ای را می‌توان یافت که جنگ را نیازموده و تلخ و شیرین شکست‌ها و پیروزی‌ها را نچشیده باشد. تجاوز و دفاع، دو روی زشت و زیبای سکه جنگ و کارزارند که خاستگاهشان، قدرت‌طلبی‌ها و برتری‌جویی‌ها از یک سو، و بستم‌ستیزی‌ها و عدالت‌خواهی‌ها از سوی دیگر بوده است. جاه‌طلبان از راه جنگ، درصد گسترش دامنه نفوذ و سلطه خویش برآمده‌اند، عدالت‌خواهان نیز بناچار برای دفاع از عزت و شرافت خویش به دفاع در مواقع ناچاری به جنگ روی آورده و در برابر تجاوزگران، میدان کارزار را رها نکرده‌اند تا مبدا فساد و تباهی، پهنه گیتی را درنوردد و زمین با همه گستره‌اش برای شایستگان و وارستگان تنگ شود.

پس از طلوع خورشید اسلام از افق جزیره العرب و دعوت همگانی پیامبر ﷺ، بسیاری از مشرکان و یهودیان بنای ستیز و خصومت با آن حضرت را گذاشتند و برای محو اسلام و گروندگان اندکش، به جنگ دست یازیدند. مسلمانان هم با

نزول آیه اذن جهاد (حج: ۳۹)، اجازه یافتند تا از دین خدا و کیان اسلام دفاع کنند. از آن پس، نبردهای متعددی میان مسلمانان و مشرکان و یهودیان رخ داد و آیات جهاد و دفاع، به تدریج بر پیامبر ﷺ فرو فرستاده شد. در این آیات، مبانی عقیدتی، اخلاقی، سیاسی و فقهی جهاد و دفاع و پاره‌ای از مسائل تاریخی و نظامی نبردهای مسلمانان با تجاوزگران تبیین گردیده است. افزون بر آیات، در روایات و سیره عملی پیامبر ﷺ و حضرت علی ؑ نیز ابعاد گونه‌گون جهاد و دفاع به ویژه بعد نظامی آن مانند اصول و فنون جنگ، تاکتیک‌ها و شیوه‌های جنگی، آماده‌سازی و تجهیز لشکر، ساماندهی سپاه و سازماندهی نیروها، جنگ روانی و... روشن شده است.

درنگ در این دو منبع غنی و ارزشمند، هر انسان ژرف‌نگر و آگاهی‌را‌بدین مهم رهنمون می‌کند که اسلام هم‌چنان که در عرصه‌های سیاست و اقتصاد و اخلاق از نظام‌های مستقلی برخوردار است، در زمینه جنگ و دفاع نیز دارای نظام است. در این نظام، مؤلفه‌هایی مانند ماهیت، اهداف، شرایط و قوانین و مقررات جنگ و صلح، عوامل پیروزی و شکست، وظایف و ویژگی‌های فرماندهان و نیروها و بسیاری دیگر از مسائل دفاعی وجود دارد. آنچه شایسته و بایسته است، پژوهش درباره این مؤلفه‌ها و تدوین «نظام دفاعی اسلام» است که برخی کارشناسان برجسته نظامی معاصر با نگارش کتاب‌هایی درباره فرماندهی و مدیریت نظامی پیامبر ﷺ و حضرت علی ؑ نخستین گام‌ها را در این راه برداشته‌اند. پیروزی انقلاب اسلامی و به دنبال آن آغاز جنگ تحمیلی، فرصت پژوهش در این باره را فراهم کرد. از این رو در نخستین سال جنگ، پژوهشکده تحقیقات اسلامی سپاه که در آن زمان، «مرکز تحقیقات اسلامی سپاه» نامیده می‌شد مأموریت یافت بدین مهم بپردازد. در پی این مأموریت کار تدوین نظام دفاعی

اسلام در گزوه تاریخ اسلام شروع شد. این گروه در ابتدا جوانب مختلف جنگ‌های دوران پیامبر ﷺ و حضرت علی ﷺ را مورد مطالعه و بررسی قرار داد. سپس اطلاعات گردآوری شده با حضور برخی فرماندهان نظامی سپاه و نیز استاد محقق سید جعفر مرتضی عاملی موضوع‌بندی شد. تهیه هزاران فیش و تدوین جزوه‌هایی در موضوع دفاع و جنگ، حاصل کار آن گروه بود. با گسترش مباحث، مدیریتی با نام «مدیریت نظام دفاعی اسلام» در معاونت تحقیقات بنیادین این مرکز شکل گرفت که مأموریت آن، در پژوهش و تبیین مسائل دفاعی و ابعاد گونه‌گون جهاد و دفاع با استفاده از منابع اسلامی منحصر گردید. هم‌اینک فعالیت‌های پژوهشی انجام شده و در حال انجام اعم از تألیف و ترجمه در زمینه‌های فقه و حقوق اسلامی جنگ و صلح، تاریخ جنگ‌های اسلامی و علوم دفاعی با نگرش اسلامی با عنوان «سلسله مباحث نظام دفاعی اسلام» به تدریج منتشر می‌شود. بی‌گمان، پیشنهادهای اصلاحی و تکمیلی خوانندگان و منتقدان ژرف‌نگر بر غنای این مجموعه خواهد افزود.

□ کتابی که پیش رو دارید، مبحثی از موضوع «علوم دفاعی» است که در آن اصول جنگ مورد پژوهش قرار گرفته است. تلاش پژوهشگران این اثر آن بوده که علاوه بر حفظ جنبه کارشناسی نظامی این اصول، دیدگاه اسلام ناب محمدی ﷺ را با توجه به جنگ‌های صدر اسلام و با بهره‌گیری از کلام نورانی پیامبر اکرم ﷺ و امامان معصوم ﷺ و سیره عملی آن عزیزان در نبرد، در حد امکان و برداشت خود بیان نمایند.

اصولی که در این نوشتار به آن‌ها پرداخته شده عبارتند از: هدف، تهاجم (آفند)، مانور، غافلگیری، تأمین، وحدت فرماندهی، تمرکز قوا، صرفه‌جویی در قوا و سادگی.

در کتب نظامی دو موضوع «رعب» و «فریب (خدعه)» - به رغم اهمیت فوق العاده آن‌ها در جنگ - به عنوان اصل معرفی نشده‌اند، ولی ما در مجموعه حاضر، این دو را به علت نقش حیاتی در پیروزی‌ها به عنوان ضمیمه اصول دیگر، در پایان آورده ایم.

بر خود لازم می‌دانیم از کارشناسان این اثر: حجة الاسلام مهدی عبداللّهی کارشناس اسلامی، امیر سرتیپ نصرت‌الله معین وزیری کارشناس نظامی و پدید آورندگان: مصطفی آخوندی (اصل هدف)؛ علی تقی‌زاده اکبری، (اصول غافلگیری، تأمین، تمرکز قوا و رعب)؛ مرتضی محمدیان، (اصول تهاجم و مانور)؛ عبداللّله محمد هاشمی، (اصل وحدت فرماندهی)؛ جلال اشجع، (اصل صرفه جویی در قوا و سادگی)؛ علی شیخیان، (بازنویس و تلخیص‌کننده) و دیگر عزیزانی که در شکل‌گیری این اثر نقش داشتند، تقدیر و تشکر نماییم.

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

نمایندگی ولی فقیه در سپاه